

SZÁNTÓ JUDIT

A szárnyszegegett galamb

■ JEAN ANOUILH: COLOMBE ■

*M*agam, aki elég sokat foglalkoztam a francia szerzővel, és nagyon kedveltem darabjait, őszinte érdeklődéssel vártam ezt a jó későre halasztódott repríz: igazolja-e a szerzői oeuvre életképességét, továbbá érvet szolgáltat-e ahhoz az Anouilh körül dülő sok évtizedes vitához, hogy bulvárszerző-e vagy „komoly”, irodalmi rangú író? Nagy kár, hogy a jeles színész Szervét Tibornak a Budapesti Kamaraszínházban látható debütáns rendezése nem elég jó ahhoz, hogy bármely oldal döntő érveket kapjon a kezébe; bár az is igaz lehet, hogy egy tüneményes előadás viszont részrehajlóvá teheti mind a nézőt, mind a kritikust. No de persze a vég nélküli pihentetés meg nem érlelhet mélyreható felismeréseket, így hát próbáljuk értékesíteni, ami az előadásból mindenképpen leszűrhető.

A színpadainkon az utóbbi években elővezetett rengeteg, nemegyszer botrányosan híg bulvárdarabhoz a *Colombe*-nak nincs köze; Anouilh sokkal inkább a jól megcsinált dráma egy személyes jellegű, szórakoztató-népszerű alfaját műveli, és egész életműve is alátámasztja, hogy a virgigli bulvárszerzőkkel ellentétben őt egész működése során állandó, ráadásul filozófiai mélységekkel kacérkodó témák és típusok foglalkoztatják. E filozófia értéke persze relatív, de azért az se téveszen meg senkit, hogy Anouilh tételeit azóta sokan mások is feldolgozták: színdarabíróként akkor is ő hirdette először például azt, hogy a tisztaság a gazdagok kiváltsága, és a szegények tisztasága óhatatlanul hajótörést szenved az élet zátonyain vagy csábításain. A *Colombe* ennyiben is az egyik legtipikusabb Anouilh-dráma: mint ahogy már a szerző Orfeuszának és címszereplő Eurüdikéjének is azért kell meghalniuk, mert féltik csodaszép szerelmüket a nagybetűs Élet szennyétől, úgy rontja meg ez az Élet *Colombe*-nak (a Galambnak) és Juliennek az önzetlen és határtalan, kibontakozásakor abszolútnak sejlő szen-

Vári Éva (Alexandra), Kránitz Lajos (Direktor) és Bank Tamás (Szerző)

vedélyét. Mivel az előadás – ahogy erről még majd szó esik – ezt a szerelmi történetet állítja a központba, belőle is kiteszik, hogy ez a ma már eléggé közhelyes história Anouilh feldolgozásában változatlanul képes ébren tartani a figyelmet, pedig a közreműködők nem sok esélyt adnak neki. Az életművek relativitása leginkább a szerzők közvetlen utókorára idején lepleződik le (később aztán vagy klasszicizálódnak, mint például Feydeau vagy Molnár, vagy belepi őket a feledés pora); egészében ma úgy látom, hogy Anouilh, ha nem züllött is bulvárszerzővé, az elmúlt évtizedekben nívós drámatörténetek önálló fejezeteinek tárgyából kellemes, eredeti egyéniségű, egyéni hangú, mondjuk, a Priestleykkel, a Cowardokkal, a Maughamokkal körülbelül egyívású szórakoztató szerzővé degradálódott.

Maradandóságának egyik legbiztosabb záloga a teatralitás: a fordulatos, frappáns helyzetbonyolítás és a hasonlóan elmés, szapora poénekkal szikrázó, nyelvileg kivételesen ápolat dialógustechnika – bár az idő ez utóbbi fölött sem múlt el nyomtalanul, s éppen a *Colombe* hosszúra nyújtott szövege azt látszik bizonyítani, hogy az egy replikára jutó érvényes villogások száma mára sokkal kisebb lett, mint amennyit a szövegmenyiség megkívánna. Ezért volt kézenfekvő és önmagában jogos is a színház döntése, amikor – elsősorban nyilván Faragó Zsuzsa dramaturggal – alaposan meghúzatta a textust. Alaposan – sőt túlságosan is. Nem okvetlenül muszáj egy *Colombe*-előadásnak fél tízkor végződnie, miközben annyi a ráérő idő, hogy még amúgy merőben fölösleges betétdalokra is jut belőle – az Anouilh elképzelte Alexandra, akit Sarah Bernhardt és Réjane-nal sorol egy súlycsoportba, nyilvánvalóan prózai diva volt. A rövidítések nem egy briliáns motívumtól, finom és érvényes árnyalattól fosztják meg a darabot, pezsgését-nyüzsgését szűk korlátok közé szorítva csorbítják a Színház, e nagybétus vagy idézőjeles Szörnyeteg dramaturgiai súlyát (amelyet aztán a szereplők még inkább szétcincálnak), tompítják az egymás antitéziseként fellépő (nem egy előadásban azonos színész által tolmácsolva) két fivér szembenállásának érdekességét, és – nem utolsósorban – két karakteres, atmoszféra-dúsító epizodista, a fodrász és az öltöztető mellett tulajdonképpen egy komplett főszereplőt is kirtanak a játékból: a Bank Tamás által fakón, egyszersmind mégis kellemetlenül tolmácsolva, díjbirkózószerű fiatal szerző ugyanis, bár jó néhány replikáját megörökölte, fikarcnyit sem hasonlít Alexandra kortársára, az önmaga szobrát álló, rozoga Költőkirályra, akinek több valóságbeli

modellje is lehetett az egykorú zöldfrakkosok között. (Másképp nem tagadom, hogy az egész „Művészkirálynő–Költőkirály” évődés eléggé édeskésen avított, és kiiktatása jó ötlet volt a színház részéről.)

Mindenesetre a sok, olykor a darab testét csonkító húzásnak, no meg az előadás színvonalának is tulajdonítható, hogy a mű csak rövid időszakokra jön át a nem létező rival-

Kovalik Ágnes (*Colombe*) és Bozsó Péter (*Armand*)

dán, különben kellő hőfok híján meglehetősen távol marad a közönségtől. Mivel a jól megcsinált darabok általában nem sok teret engednek a rendezői koncepcióknak, a rendezői munka minősége elsősorban az általa inspirált és támogatott színészi alakításokon mérhető le. Az eredményből következően Szervét Tibor instrukciói – mondjuk: a játékmesteri szint – helyenvalóak lehettek, mindenki tudja, mikor erősítsen, mikor suttogjon, mikor mutasson örömet és mikor csalódást vagy haragot, csak éppen az egyéni színek, a személyes jelentőség és meggyőződés hiányoznak. Kivétel ez alól természetesen Vári Éva (Alexandra), aki álmából felébresztve is perfektül hozná a szeszélyes, rideg, de azért jószívú, ám mindenekelőtt önmagába szerelmes divát, jóllehet ez az alkalom nem ihlette jól ismert önmaga felülmúlására, s kivétel még, jócskán szűkebb skálán, Bozsó Péter, akit telibe talál a „negatív” fivér, a sármos és lezser világi és színházi bennfentes Armand szerepe. Mindamellet még ők ketten sem elegek hozzá, hogy Colombe nagy kerítőtjét és a dráma atmoszférájának meghatározó elemét, a Színházat életteli pólussá avassák, mivel Haás Vander Péter, Kránitz Lajos, Bank Tamás, illetve Karácsonyi Zoltán (milyen tehetséges volt a Dosztojevszkij–Sopsitsban!) mint az intézmény további négy képviselőjének, a vezetőszínésznek, az igazgatónak, a szerzőnek és a titkárnak alakítói a hosszabb-rövidebb évek során felgyűlt rutinkészletükből legföljebb lejelzik szerepüket. (Legfőbb ideje lenne, hogy a Budapesti Kamaraszínház művészeti vezetése alapos frissítéseket és cseréket hajtson végre a társulatban, ahelyett, hogy az egymást sűrűn követő és önmagukban gyakorta jobb sorsra érdemes műsordarabokat sorra lehúzná a – jó esetben a főszereplőket leszámítva – meglepetésekre már képtelen színészgárda.)

Ha már a színház a színházban aspektus nem futhatja ki igazi formáját (bár említsük itt meg, hogy Menczel Róbert egyszerűen, de leleményesen szerkeszt – épít és bont – színpadot a színpadra – kár, hogy a színház díszítői ennyire nem alkalmasak statisztának), lássuk, mire megy az előadás fővonala, a szerelmi história. A címszerepre kiválasztott egyetemi hallgató, Kovalik Ágnes bizonyára tehetséges, de kezdőként még nem tud egy tőle távol álló szereppel megbirkózni. Colombe-jának legnagyobb baja, hogy nincs karizmája, azaz mindenestől hiányzik belőle az a rafináltan gyermeki báj és kisugárzás, amely a kis virágáruslány színpadi és szerelmi karrierjének rugója. Kovalik Ágnes hol erőszakos és rámenős, hol negédesen szenvelgő Colombe, aki képtelen elhítenni, miért vonzza maga után a hősnő hamelni patkányfogóként a férfinépet. (Semmi kétség: mindehhez Füzér Anni előnytelen és bájtalan jelmezei is hozzájárulnak, holott ugyanő Vári Évának stílusosan kortalan, látványos toaletteket tervezett.) Partnereként az ehhez a játékmóddhoz még túl fiatal Jánosi Dávid is szorgalmasan felmondja az általános színjátszás kliséit, pedig személyében – a nagy Molière-imádó Anouilh tollából – egy karakteres Alceste-utánérzéssel volna dolgunk, mint ahogy Colombe alakjában is egy modern Ágnes bujkál.

Anouilh – egy szó mint száz – mint színvonalas szórakoztató szerző még mindig életképesnek látszik, még akkor is, ha színművének a jelen előadás csupán a körvonalait képes átmenteni.

JEAN ANOUILH: COLOMBE (Budapesti Kamaraszínház)

FORDÍTÓTTA: Bajomi Lázár Endre. **DÍSZLET:** Menczel Róbert. **JELMEZ:** Füzér Anni. **ZENE:** Darvas Ferenc. **DALSZÖVEG:** Zöldi Gergely. **ASZSISZTENS:** Kabódi Szilvia. **DRAMATURG:** Faragó Zsuzsa. **RENDEZŐ:** Szervét Tibor.

SZEREPLŐK: Vári Éva, Kovalik Ágnes e. h., Jánosi Dávid, Bozsó Péter, Haás Vander Péter, Kránitz Lajos, Bank Tamás, Karácsonyi Zoltán.

TARJÁN TAMÁS

Elszökik a víz

■ ROLAND SCHIMMELPFENNIG:

AZ ARAB ÉJSZAKA ■

Járó, Mácsai, Für, Csujá, Debreczeny.

Miután elfoglalták helyüket a nem a formatervezés magasiskolájáról tanúskodó öt fehér széken, ebben a sorrendben ülnek, balról jobbra nyolcvan percen át, csak egy-egy generálsötétet használva ki egy kis helycserére vagy átmeneti lilillánásra.

Fatima Mansur, Peter Karpati, Franziska Dehke, Hans Lomeier, Kalil.

Egy lakótelepi magasház legfelső emeletein akadozik a vízellátás. A 732. számú lakásban Fatima a szokott titkos légyottra várja a hamarosan érkező Kalilt; bérletársa, az álomittas Franziska lezuhanyozik (náluk van víz); valamelyik közeli épületből idősödő úr lesi meg meztelen mozdulatait. A kukkoló felkerekedik, hogy most azonnal a fürdőző fiatal nő közelébe kerülhessen. Lomeiert, a mindenek gondnokot a szeszélyesen nyíló-csukódó bejáratú la-

